

Зниження ризику кредитно-інвестиційних операцій є необхідною умовою зростання інвестиційної діяльності банків.

Недостатня інвестиційна активність банків обумовлена певною мірою об'єктивним фактором – рівнем розвитку банківської системи України, яка перебуває в стадії становлення. Десятьом найбільшим банкам України належить усього близько 8,8 млрд. дол. США активів. У той час як оптимальний обсяг активів одного банку у США становить від 5 до 10 млрд. дол. На 22 банки першої та другої груп припадає 70% активів і зобов'язань банківської системи, а на 98 малих банків IV групи лише біля 15%. Малі банки об'єктивно не в змозі здійснювати серйозні інвестиційні вкладення в реальний сектор економіки.

Банкам також складно нарощувати інвестиційну діяльність в умовах недостатньо розвинутого фондового ринку. Про це свідчать і значення нормативів інвестування в цілому по системі, які на 01.08.2003 складала: норматив інвестування в цінні папери за кожною установою – 3,37% при нормативному значенні не більше 15%, а норматив загальної суми інвестицій (не більше 60%) – 9,43%. Тобто банківська система має можливості нарощування інвестиційної діяльності, не перевищуючи допустимого ризику. Однак стримуючим фактором тут є недостатня розвиненість фондового ринку в Україні.

Слід зупинитись на такій проблемі, як віднесення банків до категорії інвестиційних. Скільки в Україні було банків з назвою "інвестиційний", які вже ліквідовані або реорганізовані. І на сьогодні є 4 банки, в назві яких є слово інвестиційний. Але якщо ми подивимося на їх структуру балансу та згадаємо критерії, визначені в статті 4 Закону України „Про банки і банківську діяльність” щодо віднесення банків до категорії спеціалізованих, то ці банки за своєю суттю не відрізняються від інших універсальних банків.

Отже, активізація процесів банківського інвестування є важливою складовою інвестиційного процесу в Україні. Вона повинна забезпечити реальні зрушення в економіці, перехід її на якісно інший рівень розвитку та інтенсивний тип відтворення.

Література:

1. Економіка України у 2001 році // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 15. – С.6.
2. Шелудько Н.М. Інвестиційний процес: оцінка ролі й участі банків // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 121 -126.
3. Вожжов А., Попова Н. Інвестиційне кредитування комерційних банків: зміст і вимоги до формування ресурсної бази // Банківська справа. – 2003. – № 1. – С.73 – 79.
4. Луців Б.Л. Банківська діяльність у сфері інвестицій.- Тернопіль: Економічна думка, Карт-бланш, 2001. – С. 43,48.

Чевганова В.Я., Чичкало-Кондрацька І.Б.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Однією з причин кризового фінансового стану на більшості українських підприємств є низький рівень фінансового менеджменту. Управління фінансовими потоками – один з важливих нових, але недостатньо ще глибоко розроблених напрямів вітчизняного фінансового менеджменту.

Фінансовий потік, що обслуговує практично всі напрямки діяльності підприємства, фахівці називають “системою “фінансового кровообігу” господарського організму підприємства” [1]. Ефективно організовані фінансові потоки підприємства свідчать про його “фінансове здоров'я”, дозволяють отримати певні конкурентні переваги, які необхідні для поточного і перспективного розвитку, сприяють досягненню високих кінцевих результатів діяльності та стійкого зростання. Безперечно, серед показників, що використовуються для оцінки ефективності діяльності підприємства, фінансовий потік є одним із найважливіших. Систематичний аналіз і контроль руху грошових коштів на підприємстві допомагає забезпечити його платоспроможність та фінансову стійкість, що особливо актуально в умовах хронічних неплатежів в економіці України.

За останні роки в Україні як у науковій та навчальній, так і в практичній фаховій літературі усе більша увага приділяється питанням дослідження фінансових потоків. Це пов'язано із реформаційними процесами в економіці України та поглибленням її інтеграції у світову

економіку, зокрема із реформуванням системи бухгалтерського обліку і введенням у 2000 р. нової форми фінансової звітності підприємств “Звіт про рух грошових коштів”.

Так, серед фундаментальних вітчизняних досліджень з управління грошовими потоками підприємства слід відзначити праці Бланка І.О. [1], у яких комплексно розглянуті теоретична база управління, його методологічні системи і методичний інструментарій. Власні методики аналізу грошових потоків пропонують такі вітчизняні фахівці, як Лахтіонова Л.А., Олійник О.В., Мец В.О., Попович П.Я. тощо [2,3,4,5]. Багато російських фінансистів у своїх працях вивчали питання аналізу, планування й контролю фінансових потоків, зокрема Шеремет А.Д., Стоянова О.С., Балабанов І.Т., Кузнецова О.В. [6,7,8].

У зарубіжній фінансовій літературі проблемам управління грошовими потоками компаній і фірм приділяється значна увага, хоча відповідний самостійний розділ навіть у фундаментальних підручниках найчастіше відсутній. Серед авторів, що займалися даною проблемою, - Карлін Т.Р., Макмін А.Р., Нікбахт Е., Гроппеллі А., Боді З., Мертоп Р. та інші [9,10,11].

У цілому проведений аналіз основних розробок і публікацій з питання організації фінансових потоків на підприємстві показав, що концепція фінансового потоку підприємства як самостійного об'єкта дослідження та управління ще не отримала достатнього відображення, особливо у вітчизняній літературі. Існуючі ж розробки українських фахівців із цієї проблеми базуються найчастіше на зарубіжному досвіді. Майже відсутні практичні рекомендації до аналізу, планування і контролю руху грошових коштів.

Хоча форма №3 фінансової звітності “Звіт про рух грошових коштів” заповнюється на всіх великих промислових підприємствах, але не завжди керівники і бухгалтери розуміють її важливий економічний зміст. Крім того, аналіз інформації, що міститься у даному звіті, проводиться фахівцями підприємств украї рідко та поверхово. Недостатньою мірою здійснюється й оперативний аналіз і контроль фінансових потоків. “Звіт про рух грошових коштів” є корисним як для керівництва підприємства, так і для інвесторів, акціонерів, кредиторів тощо. Результати аналізу цього звіту можуть бути використані керівниками підприємства, зокрема для прийняття рішень щодо інвестиційної політики та фінансування окремих програм його розвитку; кредиторами й інвесторами – для оцінювання спроможності керівництва управляти грошовими коштами підприємства з метою вчасного погашення кредиторської заборгованості, фінансування операційної та інвестиційної діяльності.

У даній статті за допомогою вдосконаленої методики проведений аналіз фінансових потоків 15 промислових підприємств Полтавського регіону. На переважній більшості з них такий аналіз не проводиться. Його результати дозволяють зробити висновки про якість управління фінансовими потоками на підприємствах, визначити проблеми в цій сфері та намітити шляхи поліпшення фінансового стану підприємств.

Стаття присвячена дослідженню фінансових потоків низки промислових підприємств Полтавської області, визначенню та узагальненню особливостей і проблеми їх формування в сучасних умовах. З одного боку, вона має на меті показати рівень організації фінансових потоків на провідних промислових підприємствах Полтавського регіону, а з другого – обґрунтувати необхідність проведення систематичного аналізу фінансових потоків підприємства для поліпшення його фінансового стану, підвищення ефективності поточної діяльності.

Об'єктами дослідження стали такі промислові підприємства Полтавської області:

- машинобудування – ВАТ “Лтава” (1), ВАТ “Полтавський автоагрегатний завод” (“ПАЗ”) (2), ВАТ “Полтавський алмазний завод” (“ПАЗ”) (3), ВАТ “Полтавський турбомеханічний завод” (“ПТМЗ”), ВАТ “Електромотор” (5), “Експериментальний механічний завод” (6);

- ВАТ “Полтаваобленерго” (7),

- газодобування – ЗАТ “Пласт” (8);

- легка промисловість – КВТФ “Крокуль” (9), ЗАТ “Фірма “Ворскла” (10);

- харчова промисловість – ЗАТ “Фірма “Полтавпиво” (11), ВАТ “Полтавакондитер” (12), ДП “Полтавський комбінат хлібопродуктів” (13), СП “Зіньківський хлібокомбінат” (14);

- поліграфічна промисловість – ВАТ “Видавництво “Полтава” (15).

Дослідження фінансових потоків вищевказаних підприємств проведено за даними “Звіту про рух грошових коштів” за 2002 р. Аналіз структури фінансового потоку дозволяє зробити наступні висновки. За період, що розглядається, прибутково працювали 12 з 15 підприємств. У структурі позитивного фінансового потоку роль прибутку коливалася з 4,2 до 87,5% і в середньому становила 31%. Розрахунки свідчать про не досить високу якість фінансового потоку

на 2/3 підприємств. Ураховуючи, що для аналізу були вибрані найрозвиненіші промислові підприємства регіону, такий стан справ можна вважати незадовільним. Серед збиткових підприємств – “Експериментальний механічний завод”, ВАТ “Лтава”, ЗАТ “Фірма “Полтавпиво”.

На багатьох підприємствах амортизаційні відрахування є одним із головних джерел формування фінансового потоку: на 5 підприємствах вони складають більше ніж 30% у структурі позитивного фінансового потоку, а на 10 – понад 14%. А, наприклад, у ВАТ “Електромотор” амортизація займає 77,8% загальних джерел надходження грошових коштів. Але амортизаційні відрахування лише покривають вже понесені витрати і мають цільове призначення.

Майже половина досліджуваних підприємств (7 із 15) користується залученими коштами, проте в основному короткострокового характеру та у незначному розмірі. Частка цих коштів коливалася у межах 7-11% у структурі позитивного фінансового потоку. Максимальний розмір позики становив у ЗАТ «Пласт» 74423 тис. грн., або 67,5% загальних джерел коштів.

Нарощування капіталу за рахунок внесків власників спостерігалось всього на 3-х підприємствах і було пов'язано в основному із придбанням нового обладнання у ВАТ «Фірма «Полтавпиво», ВАТ «Полтавакондитер» та ВАТ «Лтава».

На 9 підприємствах протягом звітного року спостерігався розпродаж майна, але його обсяги були незначні. А придбанням необоротних активів займалися 12 підприємств, на що було витрачено від 5,1 до 72,7% коштів. У 5 підприємств вартість придбаних необоротних активів перевищила 7000 тис. грн.

Зменшення оборотних активів відбулося на 7 підприємствах. При цьому на деяких із них воно досягло великих розмірів: на ДП “Полтавський комбінат хлібопродуктів” – 60,3% загальних джерел, на СП “Зіньківський хлібокомбінат” – 43,6%, у ВАТ “ІТМЗ” – 34,0%. Позитивним такий процес можна вважати у тому випадку, якщо він пов'язаний із погашенням дебіторської заборгованості, реалізацією зайвих запасів, підвищенням платоспроможного попиту на готову продукцію тощо, а не із зменшенням обсягів виробництва. З другого боку, збільшення оборотних активів у 8 підприємств було пов'язано в основному зі зростанням розмірів дебіторської заборгованості, а не розширенням виробництва.

Як позитивний момент слід відзначити те, що окремі підприємства працювали на фондовому ринку. Продаж фінансових інвестицій здійснили 3 підприємства, при цьому на “Експериментальному механічному заводі” виручка від даних операцій становила більше від половини загального надходження грошових коштів. Придбанням фінансових інвестицій займалися 5 підприємств. Наприклад, ВАТ “Полтаваобленерго” витратило на це 40,8% отриманих грошових коштів.

Активна й ефективна інвестиційна та фінансова діяльність спостерігається лише у незначній кількості підприємств. Так, дивіденди від участі в капіталі інших підприємств отримали 2 підприємства (ВАТ “ПААЗ” і ВАТ “Полтаваобленерго”), а відсотки за надану позику – лише ВАТ “Полтаваобленерго”.

Із досліджуваних підприємств 10 працювали над зменшенням своїх поточних зобов'язань, розраховуючись із кредиторами. Податки на прибуток сплатили 14 підприємств, із них 3 збиткових.

Провівши аналіз дивідендної політики, можемо відзначити, що лише 6 із 11 акціонерних товариств сплачували дивіденди акціонерам за підсумками року. Три підприємства, отримавши чистий прибуток, не використовували його на сплату дивідендів. Максимальна величина виплачених дивідендів була у ВАТ “ПАЗ” – 10893,7 тис. грн., або 33% у складі від'ємного фінансового потоку.

Класифікація діяльності у розрізі трьох видів (операційної, інвестиційної та фінансової) дуже важлива для оцінювання якості фінансових потоків. Так, сприятливий чистий фінансовий потік (близький до нуля, позитивний) може бути досягнутий за рахунок елімінування або покриття від'ємного фінансового потоку по операційній діяльності надходженням грошових коштів від продажу активів, залучення короткострокових банківських кредитів тощо. Рівень якості управління фінансовим потоком вважається високим або можливим лише за умови, що має місце позитивне значення руху грошових коштів від операційної діяльності.

У табл. 1 показано вплив структури фінансового потоку на якість управління ним. Бачимо, що лише на 2 підприємствах управління фінансовим потоком можна класифікувати як добре, на 9 – як нормальне, а на 4 – як кризове. Але навіть у підприємств, що оцінені позитивно, є певні недоліки в управлінні. Так, у ВАТ “ПААЗ” відбувається скорочення виробництва, великою є сума сплачених податків. ВАТ “ПАЗ” багато коштів витрачає на споживання, зокрема на виплату

дивідендів. ВАТ “ПТМЗ” недостатньо інтенсивно оновлює виробничу базу. ЗАТ “Фірма “Полтавпиво” працює без прибутку. В ЗАТ “Пласт” майже весь прибуток іде на сплату відсотків за кредит. ЗАТ “Фірма “Ворскла”, витрачаючи значну суму на виплату дивідендів, неспроможне створити грошовий резерв.

Таблиця 3. Залежність якості управління фінансовими потоками підприємства від їх структури (тис. грн.)

Вид діяльності	Підприємства							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Операційна	+ 24,2	+ 2154,7	+	+ 7262,4	- 45,0	- 55,1	+	-
2. Інвестиційна	- 1802,0	- 1816,2	- 7550,4	- 300,1	0	+ 153,0	- 54086,0	-
3. Фінансова	+ 11,8	- 240,6	-	- 488,3	+ 45	0	- 11300	+
4. Чистий фінансовий потік	- 1766,0	+ 97,9	- 5636,5	+ 6474,0	0	+ 97,9	- 5034	- 108,2
5. Загальна оцінка якості управління фінансовими потоками	нормальне	добре	нормальне	добре	кризове	кризове	нормальне	кризове
	Підприємства							
	9	10	11	12	13	14	15	
1. Операційна	- 115,9	+ 1620,8	+ 11676,2	+ 2956,0	+ 885,7	+ 7,8	+ 128,3	
2. Інвестиційна	- 12,8	- 1514,5	- 13669,1	- 15872,4	- 555,0	+ 0,5	- 44,3	
3. Фінансова	+ 93,8	- 389,1	+ 2053,3	+ 17110,4	- 342,7	0	- 113,4	
4. Чистий фінансовий потік	- 34,9	- 282,8	+ 60,4	+ 4194,0	- 12,0	8,3	- 29,4	
5. Загальна оцінка якості управління фінансовими потоками	кризове	нормальне	нормальне	нормальне	нормальне	нормальне	нормальне	нормальне

Чистий фінансовий потік був від’ємним у 7 підприємств, позитивним також у 7, а у ВАТ “Електромотор” дорівнював нулю. Отже, лише половина підприємств є фінансово еластичними, тобто здатна створювати грошові резерви. Крім того, фінансовий потік переважної більшості підприємств можна схарактеризувати як дефіцитний, навіть якщо він має позитивне значення. Це пов’язано з недостатнім розміром фінансування операційної, а особливо інвестиційної діяльності.

Проведений аналіз формування фінансових потоків низки провідних промислових підприємств Полтавської області дозволив виявити та узагальнити певні особливості й проблеми в цій сфері, на які слід акцентувати увагу керівництва. У цілому можна сказати, що структура та якість фінансових потоків більшості із досліджуваних підприємств потребує поліпшення. Загальною проблемою підприємств є дефіцитність фінансового потоку, а на багатьох із них і неспроможність досягти позитивного чистого фінансового потоку.

Однією з найважливіших проблем можна вважати низькоприбуткову або збиткову діяльність значної кількості підприємств. Прибуток повинен займати провідну роль при формуванні позитивного фінансового потоку для подальшого фінансування поточної та інвестиційної діяльності. Це одним резервом надходження грошових коштів майже на всіх підприємствах є погашення дебіторської заборгованості. Фахівцям підприємств слід підвищити контроль за вчасністю розрахунків із метою недопущення виникнення простроченої та безнадійної заборгованості; вести систематичний пошук платоспроможного покупця, ширше використовувати нові форми розрахунків тощо. Як показали результати аналізу, спостерігається низька активність фінансової діяльності підприємств. Зарубіжний досвід свідчить, що великі компанії фінансують свої інвестиційні проекти переважно за рахунок середньострокових і довгострокових кредитів банків. В умовах дефіциту власних коштів вітчизняним підприємствам також слід більше працювати над цією проблемою. Це дозволить розширити інвестиційну діяльність, яка на більшості підприємств знаходиться на недостатньо високому рівні.

Ми вважаємо, що фахівцям підприємств слід більшу увагу приділяти аналізу і контролю фінансових потоків. Тому подальше розроблення методичної бази дослідження фінансових потоків з урахуванням умов, що склалися в Україні, та освоєння її фахівцями-практиками

сприятиме поліпшенню фінансового стану підприємств і підвищенню результативності їх діяльності.

Література:

1. Бланк И.А. Управление денежными потоками. – К.: Ника-Центр, Ольга, 2002. – 736 с.
2. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
3. Економічний аналіз / За ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2003. – 680 с.
4. Економічний аналіз / За ред. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
5. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 454 с.
6. Шеремет А.Д., Негашев Е.В. Методика фінансового аналізу. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 208 с.
7. Финансовый менеджмент: теория и практика / Под ред. Е.С. Стояновой. – М.: Перспектива, 1998. – 656 с.
8. Финансовое управление компанией / Под ред. Е.В. Кузнецовой. – М.: Фонд “Правовая культура”, 1995. – 384 с.
9. Карлип Т.Р., Макмин А.Р. Анализ финансовых отчетов (на основе GAAP). – М.: ИНФРА-М, 2000. – 448 с.
10. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси. – К.: Основи, 1993. – 383 с.
11. Боди З., Мергел Р. Финансы. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2000. – 592 с.

Адаманова З. О.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ

В современных условиях развития экономики промышленный рост невозможен без активизации инновационной политики во всех сферах экономической и социальной жизни государства. Переход экономики Украины в новое качественное состояние усилил приоритетность инновационной деятельности, как на государственном, так и на региональном уровнях управления.

Особую значимость для нашей страны имеет использование опыта развитых стран по реализации мер государственной поддержки региональных инновационных процессов. Это позволит развивать наукоемкое производство и будет важным фактором выхода из экономического кризиса.

Различные аспекты инновационной деятельности отражены в научных трудах отечественных и зарубежных ученых. Вопросами инновационной политики научно-технической в странах Европейского Союза занимаются Егорова И.Ю.[2], Авсенов Е.В., Карпов В.И. [3]. Шукшунов В.Е. рассматривает проблемы модели инновационного процесса [4]. Однако необходимо отметить, что региональные аспекты развития инновационной деятельности и инновационной инфраструктуры исследованы недостаточно и требуют пристального внимания и углубленного анализа.

Целью представленной работы является изучение опыта развития региональной инновационной политики передовых стран и возможности использования лучших ее вариантов в Украине.

Для реализации поставленной цели были определены следующие задачи:

- исследовать региональную инновационную политику стран ЕС, новых индустриальных стран, а также России;
- дать оценку научного и научно-технического потенциала Крымского региона.

Инновационная сущность глобальных изменений в экономике базируется как на общемировых процессах, так и на принципиальных изменениях в структуре и ориентации экономик отдельных стран и их регионов. Выступая на научно-практической конференции по вопросам перевода экономики на инновационную модель развития 21 февраля 2003 г., Президент Украины Л.Кучма заявил, что Украина может претендовать на надлежащее место в Европе и мире